

Türk Kültürü ve HACI BEKTAŞ VELÎ Araştırma Dergisi

*Budapeşte'deki Gül Baba Türbesi'nin Onarımları
(1884-1915)*

Mehmet Emin YILMAZ

*Rumeli Yöresi Otman Baba Süreğindeki Turnalar Semahı:
Köşençiftliği ve Türkgücü Yerleşim Yeri Örneği*

**Çiğdem ABDA
Sertan DEMİR**

True-To-Form Survey on The Shrine of Idris Baba in Pécs

**Gergő Máté KOVÁCS
Krisztina FEHÉR**

*Balkan Fethinde Rol Alan Sarı Saltuk ve Seyyid Ali Sultan
Hakkındaki Menakıpmade Yer Alan Efsanevi Motifler Üzerine*

Fatma YILMAZ

*Places Of Thinking And Self Evaluation: Anatolian
Çilehanes*

**Melih KURNALI
Duygu KOCA**

Alevi-Bektaşî Nevruz Kutlamalarında Melopoetik Hususlar

Daimi CENGİZ

Saltuknâme'de Dinî Ve Mezhebî Unsurlar

**Hanifi ŞAHİN
Lokman KILAVUZ**

Yoksul Derviş'in Şiirlerinde Hacı Bektaş Veli Sevgisi

Mehmet SARI

*(Uşak) Karaca Ahmet Sultan Türbesi'ndeki Tavus Kuşu
Motifi ve Türbede Gerçekleştirilen Halk İnanışları*

Türkan ACAR

Alevi Tarihyazımı Üzerine

Eray YILMAZ

9 771306 825000

Güz/Autumn/Eylül/September 2021

Sayı/Issue : 99

hacibayram.edu.tr/hbektasveli

hbvdergisi.hacibayram.edu.tr

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
TÜRK KÜLTÜRÜ AÇISINDAN
HACI BEKTAŞ-I VELÎ ARAŞTIRMALARI
UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

TÜRK KÜLTÜRÜ VE HACI BEKTAŞ VELÎ ARAŞTIRMA DERGİSİ

Turkish Culture and Hacı Bektash Veli
Research Quarterly

Güz | Eylül /September
Autumn | 2021/99

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

EDİTÖRDEN	7
MAKALELER/ARTICLES	9
BUDAPEŞTE'DEKİ GÜL BABA TÜRBESİ'NİN ONARIMLARI (1884-1915) Restorations of the Shrine of Gül Baba in Budapest (1884-1915) Mehmet Emin YILMAZ	11
RUMELİ YÖRESİ OTMAN BABA SÜREĞİNDEKİ TURNALAR SEMAHI: KÖŞENÇİFTLİĞİ VE TÜRGÜCÜ YERLEŞİM YERİ ÖRNEĞİ Otman Baba Pursuance's <i>Turnalar Semah</i> in Rumelia: Köşençiftliği and Türkgücü Sample Çiğdem ABDA-Sertan DEMİR	37
TRUE-TO-FORM SURVEY ON THE SHRINE OF IDRIS BABA IN PÉCS Pécs'deki İdris Baba Türbesi Üzerine Gerçeğe Uygun Tarama Araştırması Gergő Máté KOVÁCS-Krisztina FEHÉR	57
BALKAN FETHİNDE ROL ALAN SARI SALTUK VE SEYYİD ALİ SULTAN HAKKINDAKİ MENAKİPNAMEDE YER ALAN EFSANEVİ MOTİFLER ÜZERİNE On the Legendary Motifs in the Menakıpname About Sarı Saltuk and Seyyid Ali Sultan Who Played Role in the Balkan Conquest Fatma YILMAZ	79
PLACES OF THINKING AND SELF EVALUATION: ANATOLIAN ÇİLEHANES Düşünme ve Öz Değerlendirme Mekanları: Anadolu Çilehaneleri Melih KURNALI-Duygu KOCA	105
ALEVİ-BEKTAŞI NEVRUZ KUTLAMALARINDA MELOPOETİK HUSUSLAR Meloepotic Matters in Alevi-Bektashi Nowruz Celebrations Daimi CENGİZ	129
SALTUKNÂME'DE DİNİ VE MEZHEBİ UNSURLAR The Sectarian Elements in <i>Saltuknâme</i> Hanifi ŞAHİN-Lokman KILAVUZ	143
YOKSUL DERVİŞ'İN ŞİİRLERİNDE HACI BEKTAŞ VELİ SEVGİSİ The Love of Hacı Bektâş Veli in Yoksul Dervîş's Poems Mehmet SARI	173
(UŞAK) KARACA AHMET SULTAN TÜRBESİ'NDEKİ TAVUS KUŞU MOTİFİ VE TÜRBEDE GERÇEKLEŞTİRİLEN HALK İNANIŞLARI The Peacock Motif of the Karaca Ahmet Sultan Tomb (Uşak) and the People Beliefs Conducted in the Tomb Türkan ACAR	203
ALEVİ TARİHYAZIMI ÜZERİNE On Alevi Historiography Eray YILMAZ	245
PİR-İ TÜRKİSTAN HOCA AHMED YESEVÎ VE DİVAN-I HİKMET'TE BULUNAN DEĞERLER Pir-i Turkistan Hodja Ahmad al-Yasawî and Values in <i>Dîvân-ı Hikmat</i> Hafize ER TÜRKÜRESİN	267

BİR TÜRKMEN BABASINDAN BEKTAŞI BABASINA DÖNÜŞÜMÜN HİKAYESİ: HALİFET BABA ZAVİYESİ

A Story of Transformation From Turkmen Baba (Father) to Bektashi Baba: Halifet Baba Zāwiya
Ayşe DEĞERLİ 285

BEKTAŞI BİR ŞAİR BEHRÎ VE DİVANINDA YER ALMAYAN ŞİİRLERİ

A Bektashi Poet Behrî and His Poems That Are Not Included in His Dîwân
Ahmet UĞUR 299

ALEVİ-BEKTAŞI KÜLTÜRÜNDE KIRSAL DİNİ MİMARİNİN MEKÂNSAL ÖZELLİKLERİ: SEYİTGAZİ ÖRNEĞİ

Spatial Features of Rural Religious Architecture in Alevi-Bektashi Culture: Case Study Of Seyitgazi
Betül Gelengül EKİMCİ 317

MUHİBBÂN DERGİSİNİN II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ SOSYAL HADİSELERİNE YAKLAŞIMI

Muhıbbân Journal's Approach to Social Events in the Second Constitutional Era
Muhammed KALENDEROĞLU 341

SÖZLÜ KÜLTÜR EKSENİNDE SEYYİD DERVİŞ BEYAZ OCAĞI HAKKINDAKİ MENKİBELER

In the Connection of Oral Culture Legends About Seyyid Derviş Beyaz Ocağı
Saadet DAĞ 369

KARAHİSAR-I DEMÜRLÜ, ERGÜLÜ / ERKULU BABA ZAVİYESİ

Karahisar-ı Demürlü, Ergülü / Erkulu Baba Lodge
Ali KILCI 391

ZÂKİRİN BİR DÜNYA DERDİ: ÂŞIKLIK VE KISAS

Zhakir's Sorrow: Minstrelsy and Kisas
M. Emir İLHAN 405

BEKÂÎ'NİN KİTÂB-I KERBELÂ'SINDA HZ. HÜSEYİN ETRAFINDA ŞEKİLLENEN ALKIŞLAR VE KERAMET İŞLEVİNDEKİ KARGIŞLAR

Laudation and Malediction in the Function of Miracles Attributed to Hazrat Hussein in Baqā'is
Kitâb-ı Karbalâ
Hulisi GÜRBÜZ-Emin OBA 415

YAYIN DEĞERLENDİRMELER/BOOK REVIEWS 433

Yılmaz Soyzer, Şu Bizim Bektaşiler, Post Yayınevi, İstanbul, 2016.

Mustafa Özcan RAVANOĞLU 435

Amed Gökçen, Zeynep Altop, Bade N. Çayır, Kaz Dağları'ndan Toroslara, Tahtacı Türkmen Alevileri, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2020.

Ali Kemal SÖNMEZ 443

Güldane Gündüzöz, Bektaşî Kültüründe Yemek Motifi, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 2015.

Neslihan DEMİRCİ 449

YAZAR REHBERİ/AUTHOR GUIDE 459

BUDAPEŞTE'DEKİ GÜL BABA TÜRBESİ'NİN ONARIMLARI

(1884-1915)*

Restorations of the Shrine of Gül Baba in Budapest (1884-1915)

Mehmet Emin YILMAZ**

Öz

16. asırda yaşamış bir Bektaşî dervişi olan Gül Baba, Evliyâ Çelebi'nin kayıtlarına göre Sultan Süleyman'ın daveti üzerine Budin seferine katılmış ve kalenin teslim alınmasından sonraki ilk Cuma günü 2 Eylül 1541'de vefat etmiştir. Gaziyân-ı Rûm'un son temsilcilerinden olan Gül Baba'nın türbesi Budin Beylerbeyi Yahyâ Paşazâde Mehmed Paşa tarafından onun vefatından sonraki yıllarda yaptırılmıştır. Türbenin yakınında Gül Baba adına büyük bir Bektaşî Tekkesi de tesis edilmiştir. Budin'de Osmanlı hâkimiyetinin sona ermesiyle birlikte tekke yıkılmış türbe ise şapele dönüştürülmüştür. Bu sayede yok olmaktan kurtulan Gül Baba Türbesi özellikle 19. yüzyılın sonlarındaki siyasi gelişmelere paralel olarak devamlı surette onarılmış ve Türk-Macar dostluğunun sembolü haline gelmiştir. Bu çalışmanın konusu bilhassa Sultan Abdülaziz'in Avrupa seyahati sonrasında tekrar hatırlanan Gül Baba Türbesi'nin onarımlarıdır. Osmanlı Devleti'nin Viyana ve Peşte'deki sefirleri ve şehbenderleri Gül Baba Türbesi'yle yakından ilgilenmişlerdir. Viyana Ateşemiliteri Mehmet Bey ile Peşte Başşehbenderi Feridun Bey'in 1884'teki onarım raporları sonucunda türbe, Osmanlı Devleti tarafından mimar Lajos Grill'e tamir ettirilmiştir. Sonraki yıllarda mülkiyet sahibi olan Wágner ailesinin engellemelerine rağmen türbenin onarımı tekrar yapılabilmektedir. Balkan Harbi ve sonrasında Peşte Başşehbenderi Fahreddin Bey ile selefi Ahmed Hikmet Bey türbeyle yakından ilgilenmişlerdir. Ahmed Hikmet Bey'in yoğun gayretleriyle türbenin Osmanlı mimari tarzında onarımı için Ser-Mimar Kemaleddin Bey görevlendirilmiştir. Türbenin iç düzenlemesi için İstanbul'dan şamdan, rahle, sehpa ve buhurdan gibi eşyalar hazırlanarak gönderilmiş ayrıca Hereke fabrikasında halı dokunmuştur. 1915'teki bu onarımdan sonra Gül Baba Türbesi, Peşte Müslümanlarının da merkezi olmuş, bayram namazları burada kılınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Budapeşte, Gül Baba, Bektaşî, Türbe, Onarım, Restorasyon.

Abstract

Gül Baba, a Bektashi dervish who lived in the 16th century, participated in the Budin expedition upon the invitation of Sultan Süleyman and according to the recordings of Evliyâ Çelebi died on September 2, 1541, on the first Friday after the capture of the castle. The tomb of Gül Baba, one of the last representatives of Gaziyân-ı Rûm, was built by Budin *Beylerbeyi* (Governor General) Yahyâ Paşazâde Mehmed Pasha in the years after his death. A large Bektashi Lodge was also established in the name of Gül Baba near the tomb. With the end of Ottoman rule in Buda, the dervish lodge was demolished, and the tomb was turned into a chapel. In this way, the Tomb of Gül Baba, which was saved from extinction, was constantly repaired in parallel with the political developments at the end of the 19th century and became the symbol of Turkish-Hungarian friendship. The subject of this study is the restoration of the Shrine (*Türbe*) of Gül Baba, which is especially remembered after

* Geliş Tarihi: 02.07.2020, Kabul Tarihi: 31.07.2021. DOI: 10.34189/hbv.99.001

** Yüksek Mimar, Türk Mimari Araştırma Merkezi, mimaremin@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9742-7523>

Sultan Abdülaziz's trip to Europe. The ambassadors and consorts of the Ottoman Empire in Vienna and Pest were closely interested in the Gül Baba Tomb. As a result of the repair reports of Vienna Attache Mehmet Bey and Pest Chief Constable Feridun Bey in 1884, the shrine was restored by the architect Lajos Grill by the Ottoman Empire. Despite the obstacles of the Wágner family, who owned the property in the following years, the tomb was repaired again. During the Balkan War and after, the Chief Consort of Pest Fahreddin Bey and his predecessor Ahmed Hikmet Bey took a close interest in the tomb. With the intense efforts of Ahmed Hikmet Bey, Head-Architect Kemaleddin Bey was assigned to repair the tomb in Ottoman architectural style. For the interior arrangement of the shrine, items such as candlestick, lectern, table and censer were prepared and sent from Istanbul, and carpets were woven in the Hereke factory. After this restoration in 1915, Gül Baba Tomb became the center of Pest Muslims, and Eid prayers were held here.

Keywords: Budapest, Gül Baba, Bektashi, Tomb, Shrine, Repair, Restoration.

1. Giriş

16. asırda yaşamış bir Bektaşî dervişi olan Gül Baba'nın tarihî şahsiyeti ve yaşadığı devir hakkında farklı rivayetler vardır. Bu rivayetler arasında en eskisi 17. asrın meşhur Türk seyyahı Evliya Çelebi'ye aittir. Seyyahın babasından naklederek verdiği malumata göre, aslen Merzifonlu olan Gül Baba, Fâtiht Sultan Mehmed devrinden Kanuni Sultan Süleyman devrine kadar birçok gazâlarda bulunmuş, Sultan Süleyman'ın daveti üzerine Budin seferine katılmış, Budin'in fethini müteakip Fethiye Camii'nde kılınan ilk Cuma namazından sonra 2 Eylül 1541'de vefat etmiştir (Evliya Çelebi, 6/333-334).

Peşte Başşehbenderi Fahreddin Bey'in 1912'de *Târih-i Osmanî Encümeni Mecmuası*'nda yayınlanan Gül Baba makalesi, türbenin o günkü durumunu anlatmakla beraber Gül Baba'nın şahsiyetine dair Macar tarihçilerin ve Türkologların görüşlerini de aktarmaktadır (Fahreddin Rumbeyoğlu, 1912: 962-965)¹.

Isparta'nın Senirkent ilçesine bağlı Uluğbey (İlegüp) köyündeki dergâhta metfun Veli Baba'nın menakıbı ve bu menakıptaki şecere (Bkz Ekler), Gül Baba hakkında Evliya Çelebi'nin verdiği bilgileri desteklemekte ve tamamlamaktadır.

Veli Baba menakıbındaki şecere ilk olarak Tahir Erdem tarafından tetkik edilerek 1935'te Isparta Halkevi Dergisi'nde özet halinde yayınlanmıştır (Bkz. Erdem 1935). Menakıp, Hacı Bektaş Veli Dergâhı Postnişini merhum Bedri Noyan Dedebara tarafından etraflıca incelenerek *Veli Baba Menakıbnamesi* ismiyle 1993'te neşredilmiştir (Bkz. Noyan 1993)². Konuyla ilgili bir diğer çalışma da Bayram Ürekli ve Ali Baş'a aittir (Bkz. Ürekli-Baş 1994). Müelliflerin 1994'te kaleme aldığı makalede Veli Baba Menakıbı, menakıpta zikredilen şecere ile Veli Baba Dergâhı'nın sanat tarihi yönünden tetkiki ve değerlendirmesi yapılmış, Veli Baba Dergâhı'nın Vakfiyesi, rölövesi, Evkâf-ı Hümâyün Tezkeresi ile birlikte 18 belgenin suretleri ve transkripsiyonları neşredilmiştir. Bu makaleden başka, Doğan Kaplan'ın menakıpnâmeyi Bektaşîlik tarihi yönünden ele alan bir çalışması vardır (Bkz. Kaplan 2018). 509 sayfalık menakıpnâmedeki şecerede Hazreti Ali'den başlayarak Veli Baba'nın ataları ve torunları sıralanmıştır. Şecerede 29 numarayla işaretlenmiş

“evlâd-ı Seyyid Veliyyüddin Gâzî” bölümünde üç oğlundan biri olan Seyyid Câfer’in lakabının Gül Dede olduğu ve Sultan Süleyman Han zamanında Nemçe’de şehit olduğu yazılıdır³. “Seyyid Câfer” olarak zikredilen Gül Baba’nın babası Hz. Hüseyin neslinden “Kutbü’l-ârifin Yalnkılıçoğlu Veliyyüddin Gâzî” olup doğum tarihi belirtilmemiştir. Veliyyüddin Gâzî, Uluğbey’deki dergâhta metfundur. Gül Baba’nın annesi ise “Gelincik Ana” olarak bilinen Seyyide Fatma’dır. Gül Baba’nın Seyyid Hüseyin ve Seyyid Ali isimli iki kardeşi olup, “Veli Dede” ismiyle bilinen Seyyid Hüseyin Cezâyir’de, “Sümbül Dede” ismiyle bilinen Seyyid Ali ise Boğdan’da Uluğbey nahiyesinde şehit olmuşlardır. Seyyid Hüseyin’in Cezayir’deki türbesi günümüze ulaşmıştır. Seyyid Ali’nin mezar yeri ise bilinmemektedir. Gül Baba’nın Ali ve Hüseyin isimli iki oğlunun olduğu şecerede zikredilmektedir.

Isparta’daki Veli Baba Dergâhı’nın türbe kısmında yan yana 8 sanduka ile bir sandukasız mezar yeri bulunmakta olup sandukasız kabir Gül Baba makamıdır. Ayak ucundaki mermer levhada yeni yazıyla “Gül Baba Seyyid Veliyyüddin Gazi Oğlu D.1485 / V. 1541 (Rahmetullahi Aleyhima)” yazılıdır. Diğer kabirlerde Veli Baba ve onun yakınları metfundur.

Bu çalışmanın amacı Gül Baba Türbesi’nin 1884 ile 1915 tarihleri arasında yapılan onarımları incelemek olduğundan Gül Baba’nın şahsiyetiyle ilgili teferruata girilmemiştir.

2. Gül Baba Tekkesi

Gül Baba Tekkesi, Budapeşte’nin Budin yakasında, türbenin yakınında, türbe ile Tuna arasındaki yamaçta yer alıyordu. Sokollu Mustafa Paşa Vakfıyesi’nde tekkenin yeri, o günkü mülk sahipleri zikredilerek açık bir şekilde tariflenmiştir (TSMA. D. 7000 v.9a; Yılmaz-Günel, 2016: 223)⁴. Tekke, Yahya Paşazade Mehmed Paşa tarafından, yukarıda bahsettiğimiz gibi Gül Baba’nın anısına O’nun vefatından (1541) 2 ile 7 yıl sonra yaptırılmıştır. Evliya Çelebi’ye göre Gül Baba Tekkesi, Macaristan’daki tekkeler içinde en büyüğüdür. Günümüze ulaşmayan Gül Baba Tekkesi’nde, zikirlerin yapıldığı bir büyük meydanı, bir yazlık ve bir kışlık mekân, odalar, büyük bir imaret (aşevi) ve derviş hücreleri bulunmaktaydı. Tekkenin ve türbenin etrafında bir de hazîre vardı (Evliya Çelebi, 6/324-326). Dervişler barış zamanı tarım ve ibadetle meşgul olurlar, savaş zamanı ise yeniçerilerle sefere çıkar, askere moral verirlerdi (Ágoston, 1998: 14).

Gül Baba’nın vefatından bir müddet sonra tekkede şeyh olan Hacı Dede zamanında “nizâ’ı u cidâl” eksik olmadığından H.996/M.1588’de “hüs-n-i hâl ve erbâb-ı sülûktan” Tireli Mehmed Dede’nin tayin olunarak vaziyetin düzeltildiğini Ali Emîrî Efendi bildirmektedir (Çeltik, 2009: 271, Ali Emîrî, 1341: 7).

Gül Baba Tekkesi’nin ziyaretçileri arasında 16. asrın divan şairi ve *Surnâme-i Hümayûn*’un müellifi Bosnalı İntizâmî’nin (d.1540 v.1612) Budin’de Sokollu Mustafa Paşa’nın kitabet vazifesinde iken 1568-69’da kaleme aldığı *Budin Şehrengizi*’nde,

Budin Kalesi, mesire yerleri, ılcaları ve Mustafa Paşa Camii ile birlikte Gül Baba Tekkesi'nin de konu edildiği beyitler bulunmaktadır. Tekkenin mimari özellikleri hakkında en eski kaynak olan bu şehrengize göre Gül Baba Tekkesi bir âsitânedir. Şair, hiçbir vakitte misafirlerin eksik olmayıp, büyük küçük herkesin edeple ziyaret ettiği ve sefere giden gazilerin kurban kesip Gül Baba'nın ruhundan imdat istediklerini belirtir. Ayrıca her taraftan adak kurbanlarının burada kesildiğinden, zengin yoksul farkı olmadan gelen her konuğa hemen eksiksiz yemek verildiğinden, ne kadar çok misafir olursa olsun sabah akşam yemeklerin bol olduğu imaretin bulunduğu bahsetmektedir. Ganimetlerden tekkeye hisse geldiğini, Sokollu Mustafa Paşa'nın buraya hayli ihşanda bulunup “yükler ile flori” harcadığını, zaviyenin etrafını kale gibi duvarla çevirdiğini, mescit ve mektep yaptırdığını ve pek çok mezra ve emlağını vakfettiğini zikreden İntizâmî, tekkenin kendine has özelliklerinin olduğunu bildirir. Tekkedeki dervişlerden de bahseden şair, elinde serdeste, baldırı çıplak, sinesi ve kolu dağlanmış olup hepsinin huşu ve salavat ehli olduklarını, her daim tekkenin hizmetinde olduklarını belirtmiştir (İntizâmî, 2020: 410-412 ve Tığlı, 2020: 162). *Tarih-i Peçevi'de* de gazilerin tekkede kestikleri kurbanlardan bahsedilmektedir (İbrahim Peçevî, 1283: 2/141).

Evliya Çelebi'nin ziyaret ettiği yıllarda Budin'in en büyük Müslüman Mezarlığı Gül Baba Tekkesi'nin çevresindeydi. Evliya Çelebi'nin ifadesiyle “nice Zaloğlu Rüstem gibi yiğitlerin yattığı” bu kabristan, Budin kaybedildikten sonra ortadan kaldırılmış, 18. yüzyılda da bir Hristiyan mezarlığına dönüştürülmüştür (Eyice, 1996: 228). Domenico Fontana'nın çizdiği 1686'daki Budin kuşatmasını tasvir eden gravürde, Gül Baba Türbesi ile türbenin Tuna Nehri'ne bakan tarafında tekke harap halde görülmektedir (Yılmaz, 2020a: 156). 1686 yılında Türk hâkimiyetinden çıkan Budin'deki bu tekke aynı yıl yıkılmıştır (Ágoston, 1998: 14; Pintér, 1992: 4).

3. Gül Baba Tekkesi'nin Vakıfları

Gül Baba Tekkesi'ne ait tespit edilebilen en eski vakıf kaydı, H. 988 (1580-1581) tarihli Budin tahrir defterinde zikredilmektedir. Bu tahrir kaydında tekkenin tasarrufundaki yerler kaydedilmiştir. Buna göre, Budin haricindeki Felhéviz Kilisesi'nin yeri (günümüzdeki Császáz ve Lukács kaplıcalarının yeri), aynı kilisenin keşişhanesi, Sen Mihál Kilisesi (Szent Mihály-templom, Balıkçı Tabyası civarında) evinin yeri, bostan yeri ve adı geçen kilise ile birlikte 7 hane, 5 adet papaz evlerinin yeri, Kral Yanoş Ilcası'nın 3 evinin yeri ile yıllık 250 akçe Sultan Süleyman tarafından Gül Baba Tekkesi'nin tasarrufuna verilmiştir. Sonraki tahrirlerde de bu yerler yine vakıf olarak kaydedilmiş ve buna dair yeni belge verilmiştir⁵.

Budin'de 12 yıl Beylerbeyliği yapan Sokollu Mustafa Paşa, Gül Baba Tekkesi'nin yanına bir mescit inşa ettirmiş (TSMA. D. 7000 varak 6a; Yılmaz-Günel, 2016: 222)⁶, evlerini, dükkânlarını ve bağıni tekkeye vakfetmiştir. Gül Baba Zâviyesi'ne vakfedilen evler, Tezkire Emini Piri Ağa'dan satın alınmış olup etrafında hisar duvarı, Dilsiz Mustafa, Şaban, Kurd, Musa, Sinan ve Gönüllü Cafer'in mülkleri ile komşu olup

bir tarafında da yol bulunuyordu. Bu evler, Gül Baba Zâviyesi'ne senelik 100 akçe ile vakfedilmiştir. Evlerin sofa, kiler, yazlık oda ve bodrum gibi bölümleri ile bağı ve bağa bitişik beş adet dükkânı bulunuyordu (TSMA.D. 7000 v.9a; Yılmaz-Günel, 2016:223)⁷. Mustafa Paşa'nın 986/1579 tarihinde tescil edilen vakfiyesine göre; Budin'de Mimar Sinan eseri olan camisini Hz. Muhammed'in, Hindî Baba Zaviyesi yakınındaki mescidini Hz. Ebubekir'in, Orta Ilıca Mahallesi'ndeki mescidini Hz. Ömer'in, Gül Baba Zâviyesi yanındaki mescidini Hz. Osman'ın, Budin'e tâbi Födvr Palankası'ndaki mescidini ise Hz. Ali'nin ruhu için vakfetmiştir.

Gül Baba Tekkesi yanında evvelden "Misali" adındaki bir gayrimüslimin evleri bulunuyordu. Mustafa Paşa, bu gayrimüslimin katledilmesinden sonra evleri satın almış ve Hz. Osman'ın ruhu için mescit inşa ettirmiştir (Nahîfi Mehmed Efendi, 2019: 422)⁸. Mescitte, imam ve müezzin göreviyle bir kişi 10 akçe yevmiye ile kayyum göreviyle bir kişi de 2 akçe yevmiyeyle vazifeliydi. Ludwig Nicolaus von Hallart'ın 1686'daki Budin kuşatmasını gösteren gravüründe Gül Baba Tekkesi'nin bulunduğu alanda kubbeli ve tek şerefeli minaresi bulunan bir cami görülmektedir. Bu caminin Mustafa Paşa'nın vakfiyesinde zikredilen eser olduğunu düşünüyoruz.

4. Gül Baba Türbesi'nin İnşa Tarihi ve Banisi

Gül Baba Türbesi'nin günümüze ulaşan kitabesi ve vakfiyesi bulunmamaktadır. Bu sebeple net olarak hangi yıl inşa edildiğini bilemiyoruz. Evliyâ Çelebi, türbenin banisinin Gâzî Mihaloğullarından Yahyâ Paşazâde Mehmed Paşa olduğunu bildirmektedir (Evliyâ Çelebi, 6/324-326). Seyyahın verdiği bu bilgiden, Gül Baba Türbesi'nin, Mehmed Paşa'nın Budin beylerbeyliği yaptığı 1543 ile 1548 yılları arasında bir tarihte yaptırıldığını söyleyebiliriz. Şu hâlde (*Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi*'ne göre) Gül Baba'nın 11 Cemaziyülevvel 948'de (2 Eylül 1541) Cuma günü vefat edip defnedilmesinden sonra mezarının üstüne türbesinin 2/7 yıl sonra inşa edildiği anlaşılmaktadır.

Türbenin banisi Mehmed Paşa, II. Bayezid'in damadı olan Yahyâ Paşa'nın ikinci oğludur (Bkz. Mehmed Süreyyâ 5/1675). Belgrad'da bir medrese ve imaretin de banisi olan Mehmed Paşa, Prizren'de bugün "Bayraklı Cami" ismiyle bilinen camisinin avlusuna kendisi için bir türbe yaptırmışsa da 958 ortalarında (1551) vefat etmiş (Ayverdi, 2000: 3/186), Üsküp'te babası Yahyâ Paşa'nın inşa ettirdiği caminin haziresine defnedilmiştir (Mehmed Süreyyâ 4: 1076; Kiel, 1977: 24). Akıncı ailelerinden Mihaloğulları'nın Bektaşilikle ilgisi sadece Gül Baba ile sınırlı değildir. Gül Baba Tekkesi'nden başka, Varna yakınlarındaki Balçık'ta yer alan Akyazılı Sultan Tekkesi ile Seyyid Battal Âsitanesi'nin inşası ve Otman Baba Tekkesi'ne "yaz meydanı" ilavesi Mihaloğulları'nın faaliyetlerindedir (Kiel, 1977:23-25).

5. Gül Baba Türbesi'nin Mimari Özellikleri

Gül Baba Türbesi, klasik Osmanlı mimari üslubunda, sekizgen planlı olup kesme taştan inşa edilmiştir. Bir duvarının uzunluğu dıştan 322, içten ise 255 cm'dir. Sekizgenin köşe taşları cephelerde hafifçe (6 cm) dışa taşırılmıştır. Üzeri kasnaksız

kubbeyle örtülü türbenin giriş kapısı kible yönünde olup kubbe yüksekliği içten 670 cm'dir. Cepheler, profilli saçak silmesiyle çepeçevre sarılı olup cephe yüksekliği 510 cm'dir. Sekizgenin doğu yönündeki kenarında, sandukanın ayakucunda pencere bulunmaktadır. Taş söveli dikdörtgen biçimindeki pencere açıklığının üzerinde çift merkezli taş kemer yer almaktadır. Kemer alını sonradan boşaltılan pencerede olması gereken lokma parmaklıklar günümüze ulaşmamıştır. Kible duvarındaki basık kemerli kapı açıklığı üzerindeki kemerin de alını boşaltılmıştır.

Günümüzde kullandığımız metrik ölçüleri türbenin inşa edildiği dönemde kullanılan ölçü birimi olan arşına çevirdiğimizde; duvar kalınlığı 1 arşın, kapı açıklığı 2 arşın, kubbe çapı 8 arşın, sekizgenin bir kenarı ise (dıştan) 4 arşın olup türbenin sekizgen planı 10 x 10 arşın ölçülerindeki ızgaraya denk gelmektedir. İç mekân zemininden kubbe alt kotuna kadar yükseklik 9 arşın, cephede ise dış zemin kotundan alem başlangıcına kadar 10 arşındır (Kovács-Rabb, 2020: 234-236)⁹.

Gül Baba Türbesi'nin iç mekânını Evliyâ Çelebi şöyle anlatmaktadır:

“Bizzat Gül Baba da bir çiçekli bahçe içinde kurşun örtülü bir kubbede gömülmüştür. Sandukası yeşil çuha ile örtülü olup, mübarek başlarında Bektaşî tacı bulunur. Etrafı çeşitli Arap harfli Kur'an ayetleri ile süslüdür. Çeşitli beyitleri yazdıktan sonra mübarek ruhları için bir Yâsin-i Şerif okudum.” (Evliyâ Çelebi 6: 324-326).

Gül Baba Türbesi, tarih boyunca birçok kez onarılmıştır. Mehmed Paşa tarafından inşa ettirildikten sonra muhtemelen ilk tamir yaklaşık 20 yıl sonra olup 974 (1566) tarihlidir (Eyice, 1996: 229). Bu onarımda ne yapıldığına dair bilgi sahibi değiliz.

6. Osmanlı Döneminden Sonra Gül Baba Türbesi

Gül Baba Türbesi, Osmanlı Dönemi'nden sonra, 1688'de Avusturyalılar tarafından Cizvit papazlarına tahsis edilerek kiliseye çevrilmiş ve 85 sene kilise olarak kullanılmıştır. Türbe, kiliseye çevrilince iç mekândaki sanduka ve tüm tefrişat kaldırılmış, kubbenin üstüne ahşap iskelet kurulup ikinci bir çatı yapılmış ve işlevsiz bir aydınlık feneri eklenmiştir. Batı cephedeki pencere kapatılmış, pencerenin üstündeki kemer oval şekle getirilmiş bu sâyede yapının Osmanlı mimarisini gösteren ana unsurları değiştirilmeye çalışılmıştır. Kiliseye çevrilen Peçuy'daki Gâzi Kasım Paşa Camii ve Yakovalı Hasan Paşa Camileri, Hırvatistan Yakova'daki İbrâhim Paşa Camii ve Sırbistan Çaçak'daki Tur Ali Bey Camii'nde de kubbeyi gizlemek için Avusturyalılar tarafından benzer uygulamalar yapıldığı görülmektedir (Yılmaz, 2020: 157-158, 536).

Budapeşte'de Türk Dönemi'nden kalan dinî yapılar arasında günümüze ulaşan yalnızca Mustafa Paşa ve Toygun Paşa Camileri ile Gül Baba Türbesi olmuştur. Diğer dinî yapıların tümü Avusturyalılar tarafından yok edilmiştir. Bu üç eserin de günümüze ulaşması kiliseye çevrilmesi sayesinde olmuştur. Aslında bu durumu tüm

Macaristan için söylesek abartmış olmayız. Mustafa Paşa ve Toygun Paşa Camileri bugün tanınmaz halde iken Gül Baba Türbesi zaman içinde yapılan onarımlarla bir süre değişse de bugün aslî mimari hüviyetini büyük ölçüde korumaktadır. 1773'te Cizvitlerin dağılmasından sonra mimarisi değiştirilerek kiliseye çevrilmiş olan Gül Baba Türbesi terk edilmiş ve 1861'e kadar unutulmuştu. Bu tarihte, türbenin de içinde bulunduğu arazi türbeye gelen ziyaretçilere izin vermesi şartıyla mimar János Wágner tarafından satın alınmış ve özel mülkiyete geçmiştir (Yılmaz, 2020a: 159).

7. Sultan Abdülaziz'in Avrupa Seyahati Sırasında Gül Baba Türbesi

Sultan Abdülaziz, 1867'deki Avrupa seyahatinde, Fransa, İngiltere, Belçika ve Prusya'dan sonra Avusturya-Macaristan topraklarına ulaşmış, Viyana'da 3 gün kaldıktan sonra Tuna üzerinden gemiyle 31 Temmuz'da Peşte'ye gelmiştir. Peşte'de Macar ileri gelenleriyle birlikte Tuna valisi Mithat Paşa tarafından karşılanan Sultan Abdülaziz, geceyi burada geçirdikten sonra ertesi gün şerefine verilen öğle yemeğine katılıp Macar devlet erkânıyla görüşmüş ve akşama doğru Vidin'e doğru yoluna devam etmiştir (Köksal, 2003: 122). Bu seyahatte Sultan Abdülaziz'in Peşte'de Gül Baba Türbesi'ni ziyaret edebileceği düşünülerek belediye tarafından türbenin yanına ipek bir çadır kurulmuş, Wágner Villası girişinden türbe kapısına kadar yeşil halı döşenerek hazırlık yapılmıştı. Sultanın gelmemesi üzerine Belediye Başkanı, türbe zemininden aldığı toprağı gümüş bir kap içerisinde, Tuna üzerindeki buharlı gemide konaklayan padişaha takdim etmiştir (Saral, 2004: 203).

Macaristan Başbakanı Kont Gyula Andrásy, Peşte'ye geldiğinde Sultan Abdülaziz'e, Budin'in Taban semtinde yaşayan ressam Antoine d'Orszagh tarafından hazırlanmış altın yaldızlı bir çerçeve içinde Gül Baba Türbesi'nin resimlerini hediye etmiştir. Antoine d'Orszagh, bu seyahatten sonra padişaha mektup yazarak Türk-Macar dostluğundan duyduğu heyecanı şöyle dile getirir:

“Hem Türkler hem de Macarlar için zaferlerle dolu eski devirlere duyduğum derin heyecan, ispat etmek istediğim mütevazı kabiliyetimi bu resimle [Gül Baba Türbesi] yönlendirdi. Ben de iyi bir Macar olarak, kendi aramızda düşman olsak da birlikte ekip yetiştirdiğimiz kadim dostluk ve muzaffer Sultan Abdülmecid'in bize son zamanlarda sağladığı ve şahsen benim de yararlanma şerefine eriştiğim koruma için asil milletinize müteşekkirim.”

Ressam, 14 Ocak 1868'de yazdığı mektubunda, seyahat esnasında hediye edilen resimlerin kendisine ait olduğunun belirtilmemesinden duyduğu üzüntüyü de dile getirmiştir (BOA HR.TO 450/48)¹⁰.

8. Mehmed ve Feridun Beyler'in Raporları ile Lajos Grill'in Onarımı

Osmanlı Devleti'nin Viyana ve Peşte'deki sefirleri ve şehbenderleri Gül Baba Türbesi'yle yakından ilgilenmişlerdir. Viyana Ateşemiliteri Mülâzım-ı Sâni (Trablusgarp valisi Ahmet Râsım Paşazâde) Mehmet Bey 10 Eylül 1884'te, Gül Baba Türbesi'nin harap halde olduğunu, türbenin hem Müslümanlar hem de gayrimüslimler için önemli bir ziyaret yeri olduğu, tamir edilmezse tümüyle yıkılabileceğini bildiren bir rapor yazmıştır (BOA Y.MTV 15-61).

6 Haziran 1884'te Peşte Başşehbenderi Feridun Bey, Viyana Sefirliği'ne Gül Baba Türbesi'nin onarımıyla ilgili bir rapor göndermiştir. Raporda, Budapeşte Belediye Başkanı ve Belediye Meclisi Başkanı Bay Hammersmeyer'in Başşehbenderliği ziyaret ederek belediyenin Gül Baba Türbesi'ni tamir etmek niyetinde olduğunu belirttiklerini, Osmanlı Devleti'nin bu onarımın masraflarını karşılamak istememesi durumunda Budapeşte Belediyesi'nin bu görevi üstlenebileceğinin kendisine ilettiklerini bildirmiştir. Aynı raporda, Türklerin yanı sıra Orta Asya'dan dahi gelen Müslümanların türbeyi ziyaret ettiği ve yıkılma tehdidiyle karşı karşıya bulunduğu bahsedilip türbenin Budapeşte'deki uzman yetkililerinin onarımı yapmaları hususunda mahallî basının yoğun propagandasına konu olduğu zikredilmiştir. Feridun Bey, Budapeşte Belediye Başkanı'nın yeniden konuyu yeniden gündeme getirmeden mümkün olan en kısa sürede İstanbul'dan cevap alınmasını talep etmiştir (BOA HR. İD 1594/1). Gül Baba Türbesi'nin yıkılmak üzere olduğu, ziyarete gelenlerin çok olması sebebiyle harap halde durmasının “muvâfık şân-ı âli olamayacağından”, Malta ve benzeri yerlerde (Osmanlı toprağı dışında) bulunan mezarlık ve mescitler gibi masraflarının Padişah'a sorularak hazineden gönderilmesi istenmiştir.

11 Ağustos 1884'te Hükümet tarafından Gül Baba Türbesi'nin tamir edilmek istendiği, türbenin tamir ettirilip bir sanduka konulması ve üzerine “yeşil çuha örtülmesinin kaç kuruş masrafa” halledilebileceği Şehbenderliğe sorulmuş, bunun üzerine Peşte Başşehbenderliği bir rapor ile iki harita (plan) ve keşif defteri hazırlayarak metal bir kutu içerisinde posta ile İstanbul'a gönderilerek keşfin 1.300 Florin olduğu bildirilmiştir (BOA İ.HR 295/18651).

Peşte'den İstanbul'a gönderilen mimar Lajos Grill imzalı Gül Baba Türbesi çizimleri tespit edebildiğimiz en eski teknik çizimlerdir. “A” ile işaretli çizim türbenin hâl-i hazırını (rölövesini), “B” ile işaretli çizim ise türbenin tamir sonrası görüntüsünü (restorasyon projesi) göstermektedir. Rölöve çizimlerinde çatı üzerinde “tahtadan mamul”, plan içinde de “dâhili türbe tamamıyla ziynetten âri” notu bulunmaktadır. Restorasyon projesinde ise, doğu-batı doğrultusunda olması gereken sandukanın hatalı olarak kuzey-güney yönünde konulduğu görülmektedir. Ayrıca kesit çiziminde, Selçuklu türbelerinde olduğu gibi, sanduka içinden geçilen tonozlu yahut kubbeli bir mezar odası *kripta* görülmektedir ki türbede böyle bir mekân yoktur. L. Grill'in projesinde, türbenin kiliseye çevrildiği dönemde kubbe üzerine eklenen çatının da kaldırılmadığı görülmektedir (Bkz. Çizim 1-2).

Projeleri hazırlayan mimar Lajos Grill, türbeyi tamir etmesine karşılık devlet nişanı ile taltif edilmesini istemiştir. Lajos Grill'in bu talebi Şehbenderlik tarafından “şân-ı saltanat-ı seniyyeye muvafık” görülmediğinden kabul edilmemiş, onarımı Şehbenderhâne'ye müracaat eden diğer mimarlar tarafından rekabet olunamayacak surette yapılabilirse teklifinin kabul edilebileceği bildirilmiştir. Bu teklifin sonrasında onarımın masrafı olan 1.300 Florin mimara ödenerek türbe tamir ettirilmiş, Lajos Grill'e devlet nişanı verilmemiştir (BOA İ.HR 295/18651, BOA HR. İD 1591/2).

9. Kaymakam Mahmud Bey'in Raporu ve Onarım Teşebbüsü

Türbenin tamiri konusunda Aralık 1891'de Dersaadet tarafından Kaymakam Mahmud Bey görevlendirilerek Budapeşte'ye gönderilmiştir. Mahmud Bey, "Peşte şehrinin şimal ciheti kenarında defin-i hâk-i itrnâk olan Gül Baba Hazretlerinin türbe-i şerifesi harâb olup, sandukadan, mefrûşâtтан ve tezyînâtтан âri ve pek ziyâde muhtâc-ı tamir bulunduğu" zikredip türbenin bu halde bırakılmasının caiz olmadığı, binanın tamirinin yapılıp, bir sanduka konulup üzerine yeşil çuha örtülmesinin keşif yapılarak neticenin bildirilmesini Şehbenderlikten talep edip türbede ecnebi görevlinin yanında bir de Müslüman bir türbedar bulunmasının münasip olduğunu rapor etmiştir. Ertesi hafta tamirata başlanacağı sırada türbenin şahsi mülkte (Wágner ailesinde) olduğundan, arsa girişinin hane kapısından ibaret olup başka girişi bulunmadığı, arsa sahibi Wágner ailesi tarafından tamirine izin verilmediği rapor edilmiştir (BOA HR. İD 1591/3).

10. Fahreddin Bey ve Gül Baba

Peşte Başşehbenderi Fahreddin Bey, hem Gül Baba Türbesi hem de Macaristan'daki diğer Türk eserleriyle ilgilenmiş ve bu konularda 1912-13'te iki ayrı makale neşretmiştir. Eserlerin o günkü durumunu anlamamız için son derece önemli olan bu makaleler *Târih-i Osmani Encümeni Mecmuası*'nda yayınlanmıştır (Bkz. Fahreddin Rumbeyoğlu, 1912 ve 1913).

Türbenin bulunduğu arazinin mülkiyetini elinde tutan Wágner ailesinin izin vermemesi sebebiyle başlanamayan onarım Aralık 1909'da tekrar gündeme gelmiş, türbenin tamiri ve tefrişinin bedelinin ne kadar meblağ olduğu, Şehmâneti Meclis-i âzâsı Mehmed Paşa tarafından Peşte Başşehbenderliği'nden talep edilmiştir (*BOA BEO 3672/275366*). Mayıs 1910'da Peşte Başşehbenderi Fahreddin Bey, Hariciye Nezareti'ne Gül Baba Türbesi'nin tarihçesiyle ilgili bir rapor göndermiştir. Fahreddin Bey, türbenin Buda tarafında Peşte'ye hâkim bir tepede yer aldığını, türbenin Sultan Süleyman devrinde "tarz-ı mimar-ı Osmâniden" olduğunu, beyaz taştan sekiz köşeli olarak inşa edildiği, bir kenarının 12 adım uzunluğunda olduğunu belirtmiştir. 1910'da türbenin çatısı "kadim tahta kiremit"le örtülü olup, iç duvarları adı sıvalı, zemini ise tahta kaplıydı, sanduka bulunmuyordu, türbenin tam merkezindeki tahta kapak açılarak gelen ziyaretçilere Gül Baba'nın burada gömülü olduğu gösteriliyordu. Türbenin iç duvarlarında bazı hat levhalarının asılıydı. Fahreddin Bey, Gül Baba'nın Fatih Sultan Mehmed, Sultan II. Bayezid ve Sultan Süleyman devirlerinde yaşadığını, pek çok gazalara katıldıktan sonra Budin seferinde vefat ettiğini, Bektaşî olduğunu, Ebussuud Efendi'nin imametiyile kılınan cenaze namazında Sultan Süleyman'ın da bulunduğu *Evlîyâ Çelebi Seyahatnâmesi*'den naklederek bildirmiştir. Fahreddin Bey, Gül Baba Türbesi'nin "Macaristan'da bir buçuk asır pâyidâr olmuş olan saltanat ve hâkimiyet-i Osmaniyenin yegâne nişâne-i azâmeti" olduğunu, türbenin "muallâ bir binanın" (Wágner villası) gölgesinde perişan halde olduğunu, ana yola doğrudan bağlantısı olmadığından türbeye girişin villa sahiplerinin keyfine tabi olduğunu, bu

sebeple Macar Hükümeti'nin türbeyi ve villayı etrafındaki bir kısım araziyle birlikte istimlak etmek istediğini, Wágner ailesine hayli para teklif edilmişse de muvaffak olunamadığını bildirmiştir (BOA BEO 3752/281342).

11. Mimar Kemâleddin Bey ve Ahmed Hikmet Bey'in Gül Baba Türbesi'ndeki Çalışmaları

Henüz Başşehbender olmadan önce 1910 ve 1911'de iki defa Peşte'ye gelip Gül Baba Türbesi'ni ziyaret eden Ahmed Hikmet Bey 4 Haziran 1911'de şöyle dua etmiştir (Saral, 2004: 199):

“Sabahleyin saat altıda Peşte'ye geldik [...] Hep fesli idik. Yollarda herkesin nazar-ı dikkatini celbediyorduk [...] Oradan hepimiz Gül Baba'ya gittik. Türbe geçen seneye nispeten tamir görmüş. Bir defter konmuş. Deftere imzamızı attık. Gül Baba'nın rûhâniyeti beni eğer ankarib Peşte'ye çekerse nezdin olsun ol mahalle ism-i mübâreklerini hâvî altı güzel levha yazdırıp asayım. Bir sanduka yapmak için elimden geldiği gayreti edeyim[...].”

Duası kabul olan Ahmed Hikmet Bey ertesi yıl Peşte'ye Başşehbender olarak görevlendirilir. Müftüoğlu Ahmed Hikmet Bey (1870-1927) de selefleri gibi Peşte'de Başşehbenderlik yaptığı dönemde (1912-1918) Gül Baba Türbesi'yle yakından ilgilenmiş ve türbenin onarımı için yoğun gayret göstermiştir. Macaristan'da bulunduğu sırada birçok milletlerarası kongreye de katılan Ahmed Hikmet Bey, Türk-Macar dostluğunun kuvvetlenmesine büyük katkılar sağlamıştır.

Ahmed Hikmet Bey, Rıza Tevfik'e yazdığı bir mektubunda Gül Baba'ya olan muhabbetini şöyle dile getirir (Uçman, 2012: 78):

“...Peşte'de defin Gül Baba nâmındaki ehllullahın türbesi elbette hâtır-nişân-ı fâzilânelerdir. Ben Gül Baba'nın bir bülbül-i şeydâsıyım. Peşte'ye geleli iki buçuk senedir bu türbenin hâl-i harâbisini mübeddel-i umrân eylemek için uğraştım, nihayet muvaffak oldum. Türbe tamir olunmak üzeredir.”

Almanya'da bulunan Ser-Mimar Kemâleddin Bey, Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti'nden Peşte'ye gönderilen 12 Mart 1911 tarihli yazı ile Gül Baba Türbesi'nin “Osmanlı tarz-ı mimârisinde” onarılması maksadıyla görevlendirilmiştir. Yazıda Kemâleddin Bey'in dönüşü esnasında Budapeşte'de kalarak türbenin resim ve keşifnâmesinin (projelerinin) tanziminin uygun olacağını tebliğ edilmesi istenmiştir (BOA BEO 3868/290041). Bu görevlendirme sonucunda Mimar Kemâleddin Bey'in Peşte'de ne kadar süre kaldığı ve hazırladığı projeler hakkında maalesef bilgi sahibi değiliz. Kemâleddin Bey'in proje kataloğunda Gül Baba Türbesi'ne dair bir çizim bulunmamaktadır.

Peşte Başşehbenderi Ahmed Hikmet Bey, 28 Şubat 1915'te Hariciye Nezâreti'ne Gül Baba Türbesiyle ilgili gelişmeleri aktaran kapsamlı bir rapor göndermiştir. Ahmed Hikmet Bey, bir buçuk asırlık Osmanlı Devri'nde Macaristan'da kiliseye çevrilen ve namı kaybolan iki-üç camiden başka eser kalmadığı halde Gül Baba Türbesi'nin

dört asır devam eden unutulma devrine rağmen yabancı ellerde ayakta kalarak hâlâ ziyaret edilmesinin düşünülecek bir husus olduğunu belirtip, bugün bile Hindistan ve Mısır'dan gelen ziyaretçilerin eksik olmadığını dile getirmiştir. Gül Baba Türbesi'nin Müslümanlar tarafından bilindiği kadar Macarlarca da bilindiğini belirten Ahmed Hikmet Bey, adına romanlar ve operalar yazılıp bestelenmekte ve nefis levhalar tersim edildiğini aktarmaktadır. Gül Baba'nın manevi feyzine ve tanınırlığına binaen kendinden önce görev yapanların birçoğunun türbenin ihyasına çalıştığını, Saadetin Paşa merhumun Viyana Sefareti ve Feridun Bey merhumun Peşte Başşehbenderliği esnasında Hükümet tarafından türbenin onarımında harcanmak üzere 3.200 kuruş – 150 lira kadar bir meblağın Başşehbenderhâneye tahsis edildiğini bildiren Ahmed Hikmet Bey, buna rağmen türbenin mülk sahibi mimar Wágner tarafından tamirine izin verilmemesi sebebiyle bu paranın iade edildiğini bildirmiştir. Ahmed Hikmet Bey, Gül Baba Türbesi'nin mülk sahibi mimar Wágner'in vefat etmesinin ardından üçü erkek dördü kadın yedi varisiyle 2 sene boyunca tek tek görüşerek türbenin onarımı ve ziyarete açılması için uğraşmış ancak başarılı olamamış yalnızca İstanbul'dan getirttiği levhaları asmak için izin alabilmiştir (Fotoğraf 1). Wágner'in varisleri, harap haldeki villanın geleceğine engel olacağı düşüncesiyle avluda yer alan Gül Baba Türbesi'ni ortadan kaldırmayı da düşünmüşler ve bu sebeple türbeyi tümüyle ziyarete kapatmışlardı. Ahmed Hikmet Bey, bu durumu düzeliş türbeyi tekrar ziyarete açtırabilmek için Hükümet nezdinde girişimde bulunmuştur. Macaristan Tarihî Eser komisyonu başkanı Baron Gyula Forster ile Macaristan Din ve Eğitim Bakanı Béla Jankovich konuyla ilgilenmiş ve türbeyi Macar Hükümeti adına istimlak etmiştir. Ahmed Hikmet Bey'in tavsiyesi üzerine Eğitim Bakanlığı türbede basit onarım yapmıştır. Türbenin çürümüş döşeme tahtalarının söküldüğü sırada bazı kemikler bulunmuş ve bunun üzerine Antropolog Lajos Bartucz davet edilerek kazı yapılmıştır. Kazı neticesinde Antropolog Lajos Bartucz kemiklerin Gül Baba'ya ait olduğunu tespit etmiştir. Tespit edilen iskelet “kemâl-i hürmetle” tekrar defnedilmek üzere bir sanduka içine konulmuştur (BOA HR. İD 1591/5). Gül Baba Türbesi'nde yapılan kazı çalışması İstanbul'da da heyecanla karşılanmış, *Tasvîr-i Efkâr*'da “Budapeşte'de Evliyâ-i İslâm'a Hürmet” başlığıyla haber olmuştur (Tasvîr-i Efkâr, 1915: 2).

Ahmed Hikmet Bey, Macaristan Hükümeti tarafından yapılan bu onarımda türbenin döşemesinin yenilenerek, duvarların iç ve dış yüzlerinin tamir edileceğini, demir pencereler yapılacağını, türbenin ortasına ceviz cinsi ahşaptan yahut mermerden bir sanduka yapılacağını belirtmiştir. Türbenin duvarlarına kendi hazırlattığı levhaların asılacağını belirten Ahmed Hikmet Bey, kubbeye Peşte'deki İran fahrî konsolosu Frayşentler Paşa tarafından bir avize asılacağını, Macaristan Hükümeti'nin gösterdiği hürmete mukabele olarak Evkâf-ı Hümâyûn Nezareti tarafından sandukanın üstüne örtülecek işlemeli bir puşide yahut bir şal veya bir Ka'be örtüsü ile bir tâc-ı şerîf ve Hereke Fabrika-i Hümâyûnu'ndan sandukanın etrafına konulmak üzere dört adet büyük seccâde getirtmek istemiştir (Fotoğraf 2)¹¹. Türbeye bunca seneden beri dünyanın her tarafından ziyaretçi geldiğini bildiren Ahmed Hikmet Bey, Gül Baba'nın

Orta Avrupa’da İslam’ı temsil ettiğini bu sebeple bakımlı olması gerektiğini özellikle zikretmiştir. Beş sene önce Macar Hükümeti tarafından türbedar olarak getirilen Abdüllatif Efendi’nin burada bulunmasının da türbenin onarım sonrasında muhafazası için yeterli olacağını ifade etmiştir. Ahmed Hikmet Bey, raporunda türbenin tamirinin iki haftaya kadar tamamlanacağını ve talep ettiği seccade ve örtü için ebadı ayrıca göndereceğini zikretmiştir. Raporunun sonunda kendi ifadesiyle “dört asırdan beri yâd ellerde metruk ve menşî kalan bir âbide-i diniyye ve târihiyenin bu sûretle ihyasının” tamamlanmak üzere olduğunun Evkâf-ı Hümâyûn Nezareti’ne bildirilmesini talep eder (BOA HR. İD 1591/5).

Ahmed Hikmet Bey’in raporundan iki ay sonra Peşte Başşehbenderliği’nden Evkâf-ı Hümâyûn Nezareti’ne gönderilen 6 Nisan 1915 tarihli yazıda ise Gül Baba Türbesi’nin Macaristan Hükümetince satın alınarak onarılması için yapılan teşebbüsten bahsedilmiş ve türbe için ölçüleri ayrıca bildirilecek olan işlemeli puşide ile seccadelerin konulmasına izin verileceği bildirilmiştir (BOA-HR. İD 1591-6).

Ahmed Hikmet Bey, Budapeşte’de hazırlanan onarım projelerini 11 Mart 1916’da görüş alınmak üzere Evkâf Nezareti’ne gönderilmiştir. Evkâf Nezareti, Budapeşte’de hazırlanan projelerin Osmanlı mimari üslubuna ve türbe geleneğine uygun olmadığından projeleri yeniden düzenleyerek “üç kıta resim” halinde göndermiştir (BOA HR. İD 1591/7). 1916’da Budapeşte’de ve İstanbul’da hazırlanan bu projelere arşivlerde ulaşamadık. Evkâf Nezareti’ne hazırlanan projenin Kemâleddin Bey’e ait olduğunu düşünüyoruz. İstanbul’dan gönderilen düzeltilmiş bu projeye göre, türbenin ortasında taş basamak üzerine ceviz ağacından cilalı bir sanduka konulup, yeşil çuha ve şal örtüleceği, sandukanın başucundaki kitabesine sülüs yazı ile “Gül Baba” yazılacağı, ayak ucu kitabelik kısmına ise “Türk ornemanı” (süslemesi) oyulacağı evrakta kaydedilmiştir. Sandukanın yazı ve süsleme kalıplarının ayrıca gönderilmek üzere hazırlandığı, bununla birlikte gayet müsennâ bir kavuk, sedefli bir rahle, kakmalı bir şamdan gönderildiği, sanduka etrafındaki parmaklığın ise Budapeşte’de imal ettirilmesi gerektiği Şehbenderliğe bildirilmiştir (BOA HR. İD 1591/7).

Peşte Başşehbenderliği’nden Hariciye Nezareti’ne gönderilen 31 Mart 1917 tarihli belgede, Gül Baba Türbesi için bir sandık mum teslim alındığı belirtilmiştir. Aynı evrakta ayrıca türbenin içinde kubbeye asılmak üzere küçük bir avizeye lüzum görüldüğü, Peşte’deki İran fahri konsolosu Fraysentler Paşa tarafından İrankârî bir avize konulmak istendiği ancak avizenin insan ve hayvan tasvirleriyle süslü bulunması sebebiyle Mimar Kemâleddin Bey tarafından bunun türbeye asılmasının uygun olmadığı belirtilerek avizenin iade edildiği kaydedilmiştir. Ahmed Hikmet Bey, Kemâleddin Bey’in uygun göreceği tarzda bir avize veya top kandilin türbeye asılması ve bu suretle beğenilen bir üslupta olan türbenin bu son düzenlemenin tamamlanmasının Evkâf Nezareti’nden beklendiğini iletilmiştir (BOA-HR. İD 1591-8). Evkâf-ı Hümâyûn Nezareti’nden gönderilen 2 Ağustos 1917 tarihli cevapta, Gül Baba Türbesi için münasip avize veya top kandilin imalatının savaş şartları sebebiyle

uygun usta ve işçi bulunamadığından ertelenmesinin zaruri olduğu bildirilmiştir (BOA-HR. İD 1591-9).

Peşte Başşehbenderliği'nden Hariciye Nezareti'ne gönderilen 12 Ocak 1918 tarihli evraktaki kayda göre, Sermimar Kemaleddin Bey'in hazırladığı projeye göre Gül Baba Türbesi duvarlarının nakışları Macar Hükümeti tarafından masrafları karşılanarak tamamlanmış ve türbenin kapısı da yenilenmiştir. Aynı evraktan, Macaristan Eğitim Bakanlığı tarafından resmî açılış yapılması planlanan Gül Baba Türbesi'nde daha evvelden asılması düşünülen avizenin imalatının halâ yaptırılmadığını anlıyoruz. Kemaleddin Bey tarafından hazırlanan çizimlere göre İstanbul camilerindeki top kandiller tarzında veyahut İstanbul türbelerindeki avizeler ve fenerler biçiminde olması planlanmıştı. Harp sebebiyle Dersaadet tarafından imal olunamayan avizenin bedeli karşılanarak Budapeşte'de imal ettirilmesi düşünüldüyse de Macaristan fabrikalarında hünerli usta bulunmadığından avize yaptırılmamış, imalatın daha kolay halledilebilmesi için nispeten sade bir avize olmasına Mimar Kemaleddin Bey tarafından karar verilmiştir. Bu sebeple avizenin İstanbul'da yaptırılmasının uygun olacağı karara bağlanmıştır (BOA-HR. İD 1591-4). Ahmed Hikmet Bey, aynı evrakta konunun önemini şöyle vurgulamaktadır:

“Macaristan'ın yegâne âbide-i dîniye ve târihiyemiz olan işbu türbenin yâr ve âğyâra karşı hüsn-i hâlinin muhafazası zımmında bu cüz'î masraf ve külfetinin dahi lütfu ihtiyârına nazaran abidenin bezl-i inâyet-i diyânetperverî buyuracağı me'mûl-i kemterî bulunmuş olmakla keyfiyetin Evkâf-ı Hümâyün Nezâret-i celilesine tebliği menûl-ı müsaade-i celile-i cenâb-ı âsîf-ı ekramileridir”.

Bu evraktan, 1910'da başlayan Gül Baba Türbesi'nin tamir ve tanzimin ancak 1918'de tamamlanabildiğini anlıyoruz. Ahmet Hikmet Bey'in talebi doğrultusunda, Süleymaniye Dökmeciler Çarşısı'nda¹² Hakkı ustaya 1334/1916'da iki adet şamdan imal ettirilip sedef kakmalı rahle ve sehpa ile birlikte bugünkü ahşap sanduka da türbeye gönderilmiştir (Fotoğraf 2-3).

Kemâleddin Bey'in yürüttüğü bu onarımda tam olarak istediği müdahaleleri yapmadığını tahmin ediyoruz. Eski resimlerden türbenin, Evkâf-ı Hümayun Nezareti'nin talebi doğrultusunda “Osmanlı tarz-ı mimârîsinde” onarılmadığı, daha çok iç mekân düzenlemesi yapıldığı anlaşılmaktadır. Türbenin kiliseye çevrildiği dönemde ana kubbe üstüne eklenen ikinci çatı kaldırılmamış, dolayısıyla dış görünüşü aslı haline dönüştürülememiştir. Yine bir eski resimde sanduka ile parmaklık arasında klasik tarzda yapılmış ama yerlerine asılamamış revzenler görülmektedir. Tanzim sonrasını gösteren bir fotoğrafta türbenin ahşap sandukası, sanduka etrafındaki parmaklık ve Kemâleddin Bey'in neo-klasik üslupta tasarladığı süslemeler görülmektedir (Fotoğraf 4, 5, 6).

12. Sonuç

Kanuni Sultan Süleyman döneminde Budin seferine katılıp burada vefat eden Gül Baba, 19. asrın sonlarından itibaren Türk Macar dostluğunun sembolü olmuştur. 1543 ile 1548 yılları arasında Beylerbeyliği yapan Yahyâ Paşazâde Mehmed Paşa tarafından inşa ettirilen Gül Baba Türbesi, Budin’de Osmanlı döneminden sonra bir süre kilise olarak kullanılmış akabinde terk edilmiş ve unutulmuştur. Sultan Abdülaziz’in 1867’deki Avrupa seyahati ile birlikte tekrar hatırlanan Gül Baba Türbesi, Osmanlı Devleti tarafından 1884’te mimar Lajos Grill’e restore ettirilmiştir. Türbenin bulunduğu arazi özel mülkte olduğu için zaman zaman onarımlarla ilgili problemler yaşanmış, Macar Devleti’nin teşebbüsüyle türbe önce kamulaştırılmış sonrasında da korunacak eski eser olarak tescil edilmiştir. Peşte Başşehbenderleri Fahreddin Bey ve Müftüoğlu Ahmed Hikmet Bey, Gül Baba Türbesi’yle yakından ilgilenmişlerdir. Fahreddin Bey, Gül Baba Türbesi ve Macaristan’daki diğer Türk eserleriyle ilgili *Târih-i Osmanî Encümeni Mecmuası*’nda iki makale neşretmiştir. Ahmed Hikmet Bey de türbenin “Osmanlı tarz-ı mimârisinde” onarılması için Ser-Mimar Kemâleddin Bey’in görevlendirilmesinde etkili olmuştur. Mimar Kemâleddin Bey, türbenin onarım projeleriyle birlikte Budapeşte’de o dönemde inşa edilmesi planlanan Gül Baba Camii’ni de tasarlamıştır. Kemâleddin Bey’in görevli olduğu dönemdeki onarımda türbenin döşemesi ve ahşap kapısı yenilenmiş, duvarların iç ve dış yüzleri tamir edilmiş, demir pencereler yapılmış ve ahşap parmaklıklı sanduka konulmuştur. Bu onarımın tezyini için Evkâf-ı Hümayun Nezareti tarafından sandukanın üstüne işlemeli bir puşîde, bir tâc-ı şerîf ve Hereke Fabrika-i Hümâyûnu’ndan halı ile şamdan, buhurdan, rahle, sehpa ve Kur’an-ı Kerim gönderilmiştir. Mimar Kemâleddin Bey’in tam olarak gerçekleştiremediği bu onarımda iç mekânda neo-klasik üslûpta süslemeler tasarlanmış, bu süslemeler sonradan uygulanmıştır. Bu onarımdan sonra Türk-Macar dostluğunun sembolü hâline gelen Gül Baba Türbesi, Peşte Müslümanlarının da merkezi olmuş, bayram namazları burada edâ edilmiş ve önemli toplantılar türbe avlusunda gerçekleştirilmiştir. Kanunî Sultan Süleyman’ın, “Gül Baba Budin gözcüsü olup himmetleri hâzır ve nâzır ola” dediği, Türk-Macar dostluğunun sembolü olan Gül Baba Türbesi, Macarlar’ın gösterdiği ilgi ve Türkiye’nin desteği sayesinde Macaristan’daki Türk varlığının bir temsilcisi olarak Türk mimarisini ve tarihini yaşatmaktadır.

Sonnotlar

1 Fahreddin Bey’in makalesi günümüz Türkçesine çevrilerek Ahmet Taşğın tarafından yayınlanmıştır. Bkz. (Taşğın 2012: 99-102). Ayrıca Fahreddin Bey’in makalesini eleştirel gözle ele alan Muhsin Kadioğlu’nun çalışması bulunmaktadır. Kadioğlu’nun makalesindeki okuma hataları ve bu okuma yanlışlarından dolayı yapılan yorumlardaki problemler ayrı bir çalışmanın konusu olacak hacimde olup araştırmacıların dikkatle yaklaşması gereken bir makaledir. Örneğin, Fahreddin Bey’in makalesindeki eski yazı “Meşâhirün Nisâ’da Gevher Hân Sultân diye muharrer olduğu gibi Sicill-i Osmanî’de Gevherimülük Sultân nâmıyla tercüme-i halî yazılmıştır.” cümlesi Kadioğlu tarafından şöyle okunmuştur: “Müşârün-ileyha de Gevher Hân Sultân diye muharrer olmadığı gibi sicil-i Osmâniyede Gevher Mulük Sultân namıyla tercüme-i halî yazılmıştır.” Muhsin Kadioğlu, Kültürel Strateji Açısından Gül Baba Hakkındaki İlk Çalışma Rumbeyoğlu Fahreddin’in Makalesinin Yeniden Değerlendirilmesi, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, cilt 69, 2014, s. 201-222.

² Veli Baba Menâkıbının son sayfasında şu not yazılıdır: “Emekli öğretmen Veliyeddin Oktay Beyden ve Ağabeyi Hacı Hüseyin Öztoprak’tan alıp suretini çıkardım. Bedri Noyan 1965-1971 Aydın - mühür”.

³ Seyyid Câfer, mülakkâhu bi Gül Dede eş-şehid fi Nemçe fi zamân-ı Sultan Süleyman Han bin Sultan Selim Yavuz Han el-gâzi. Menâkıbnâmede Gül Baba'nın anlatıldığı bölümde on bir satır yazı tamamen silinmiştir.

⁴ Mustafa Paşa Vakfiyesi'nde tekkeyle ilgili bölüm: "...ve Budin Kalesi haricinde ... bir canibi hisar duvarı ile ve bir canibi Dilsuz Mustafa ve Şaban ve Kurd ve Musa ve Sinan mülkleriyle ve bir canibi gönüllü Cafer mülkiyle ve bir canibi tark-i 'amm ile mahdud Gül Baba Zâviyesi'ne ..."

⁵ Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı'dan Günümüze Türk-Macar İlişkileri, 2016, s. 150–151. Budin Tahrir Defteri BOA, TD592, v.5a.

⁶ "Ve dahi Budin haricinde Gül Baba Zâviyesi kurbinde zümre-i batıl-ı zındıka ve şırar olan misal iblis-i enisin mescid-i dırar misali mekr ve teldis için tesis eylediği mahalle mescidi..."

⁷ Mustafa Paşa Vakfiyesi'nde tekkeyle ilgili bölüm: "...ve Budin Kalesi haricinde mefharül emacid tezkere emini olan Piri Ağa nam zaimden iştirâ eylediğim bir canibi hisar duvarı ile ve bir canibi Dilsuz Mustafa ve Şaban ve Kurd ve Musa ve Sinan mülkleriyle ve bir canibi gönüllü Cafer mülkiyle ve bir canibi tark-i 'amm ile mahdud Gül Baba Zâviyesi'ne yılda yüz akça mukataalı evlerimi müstemil olduğu bir sofasıyla ve kileriyle ve yazlık odasıyla ve altında bodrumuyla ve bir miktar bağıyla ve mezkûr bağa muttasıl müstemil olduğu beş bab dükkân ile ve cemi-i cem'i hududu ve cümle hukukuyla..."

⁸ "ve dahi mahmiyye-i mezbûre [Budın] hâricinde barut-hâne kırbinde, fâriq-ı beyne'l-bâtil ve ş-şavâb, emîrû'l-mü'minîn 'Ömer ibn'l-Hattâb hazretlerinin ruh-ı pür-fütûhlarıyçün bir mescid-i müstetâb binâ idüp şulehâ-i mürtezika ile te'yid ve niçe evkâfla teşyid eylemişlerdür... ve dahi mahmiyye-i mezbûre maħallâtundan Kabaṭyan Maħallesi'nde Misâli nâm zındık-ı çalâlet-encâm binâ itdüğü evleri, şaḥş-ı mezbûr muktezâ-yı ḥamiyyet-i dîn ve müsted'â-yı millet-i mefn üzere katl olunduğdan şofra cânib-i mîrden iştirâ idüp ḥâvî-i sa'âdet-i dâreyn ve ḥâmi-i ḥumâ-yı dîn-i Seyyidü's-sakaleyn emîrû'l-mü'minîn 'Osmân-ı zi'n-nüreyn hazretlerinin ruh-ı cennet-fütûhlarıyçün mescid idüp evkâf-i mevfüre ile ma'mûr buyurmuşlardır."

⁹ Klasik çağda, Osmanlı Macaristanı'nda inşa edilip ayakta kalan Budin'deki Gül Baba Türbesi ile Peçuy'daki İdris Baba Türbesi'nin boyutlarını o dönemin ölçü sistemi üzerinden açıklayan çalışma için bkz. Kovács-Rabb 2020.

¹⁰ Fransızca mektupları Türkçe'ye çeviren Sn. Fazıl Bülent Kocamemi'ye teşekkür ederim.

¹¹ Fotoğraf 2'de görülen halı için bu konuda uzman Sanat Tarihçisi Suzan Bayraktaroğlu'nun görüşü şöyledir: "Bu fotoğraftaki halının, Ahmed Hikmet Bey'in Hereke Fabrika-i Hümâyünü'ndan sipariş ettiği halı olduğunu söylemek mümkündür. Söz konusu dokuma, Hereke fabrikasında üretilen halılarla son derece benzerlik göstermektedir. Hereke'de pamuk, çoğunlukla yün ve ipek malzeme ile halı dokunmuştur. Fotoğraf siyah beyaz olmasına rağmen halının ipek kadife gibi parladığı görülmektedir. Bu nedenle ipek malzeme ile dokunmuş olduğunu söyleyebiliriz. Hereke'de Uşak halılarının kompozisyonunda madalyonlu halılar dokunduğu bilinmektedir. Halıda düz bir zemin üzerinde kenarları dilimli oval bir madalyon yer almaktadır. Bu madalyon, salbekli çemse şeklindedir. Köşeliklerde de çeyrek madalyonlar bulunmaktadır. Halının bordürleri bitkisel desenli olup ana bordüründe görülen birbirine bağlı yaprak ve çiçek desenleri Hereke halılarında da dokunmuştur. Saray koleksiyonlarında bu tarz madalyon şemasına sahip Hereke mamûlâtı halılar bulunmaktadır. 27.06.2021" Kendisine teşekkür ederim.

¹² Dökmeciler Çarşısı, Süleymaniye Camii'nin doğusundaki avlu duvarı ile Dârülhadis Medresesi'nin altında, hamamın bulunduğu sokaktaki tonozlu dükkânlardır.

Kaynaklar

Arşiv Kaynakları

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, BOA BEO, Bâb-ı Âli Evrak Odası, 3672/275366

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, BOA BEO, Bâb-ı Âli Evrak Odası, 3752/281342

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, BOA BEO, Bâb-ı Âli Evrak Odası, 3868/290041

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, BOA BEO, Bâb-ı Âli Evrak Odası, 4681/351022

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, BOA HR. İD, Hariciye Nezareti İdare, 1591/2

- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, BOA HR. İD, Hariciye Nezareti İdare, 1591/3
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, BOA HR. İD, Hariciye Nezareti İdare, 1591/5
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, BOA HR. İD, Hariciye Nezareti İdare, 1591/7
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, BOA HR. İD, Hariciye Nezareti İdare, 1591/4
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, BOA HR. İD, Hariciye Nezareti İdare, 1591/6
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, BOA HR. İD, Hariciye Nezareti İdare, 1591/8
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, BOA HR. İD, Hariciye Nezareti İdare, 1591/9
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, BOA HR. İD, Hariciye Nezareti İdare, 1594/1
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, BOA HR. TO, Hariciye Nezareti Tercüme Odası, 450/48
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, BOA İ.HR, İrâde – Hâriciye, 295/18651
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, BOA Y.MTV, Yıldız - Mütenevvi Maruzât, 15-61
- Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi, TSMA. D. 7000, 29 Zilhicce 986 (26 Şubat 1579) tarihli Sokollu Mustafa Paşa Vakfiyesi

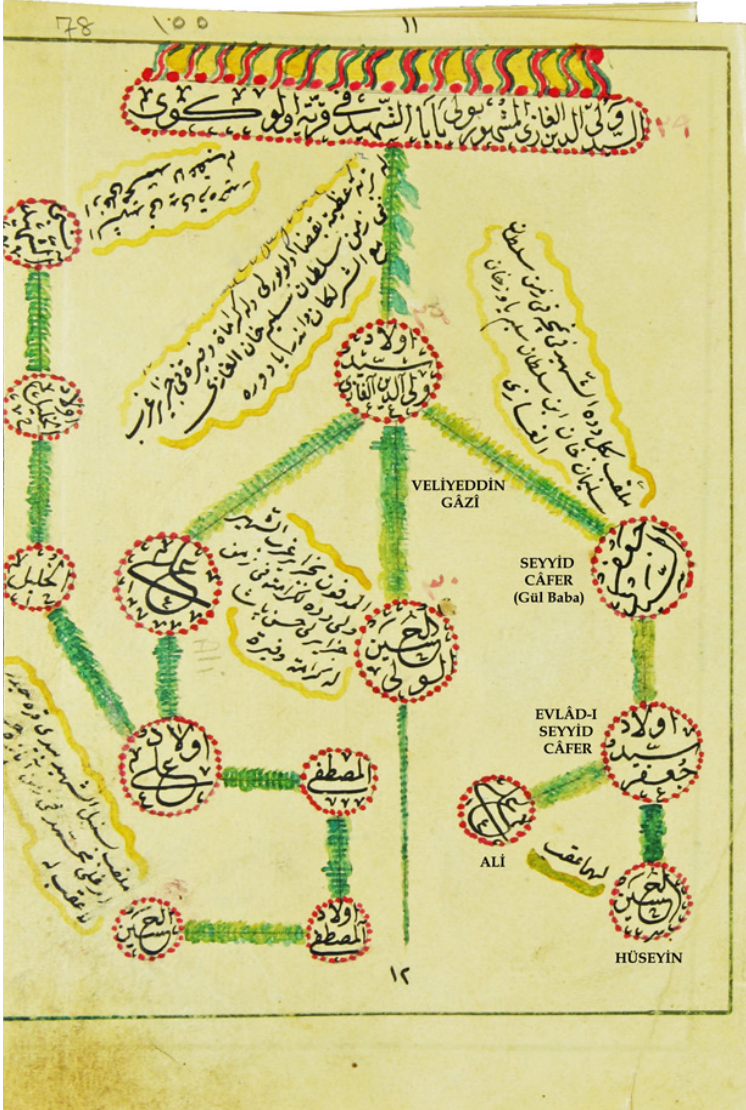
Araştırma Eserleri

- Ágoston, Gábor. (1998). “Gül Baba Türbesi ve Tekkesi”, *Restorasyonu Dolayısıyla Macaristan Budapeşte Gül Baba Türbesi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, s.14-15.
- Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı'dan Günümüze Türk-Macar İlişkileri*. (2016). Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Ali Emîri. (1341). *Vesâikü'l-Âsâr*, 1341/1338/1922, İstanbul: Evkâf-ı İslâmiyye Matbaası.
- Ayverdi, Ekrem Hakkı. (2000). *Avrupa'da Osmanlı Mimârî Eserleri I-V*, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İkinci Baskı.
- Çeltik, Seher Erdoğan. (2009). “Ali Emîrî'nin Vesâikü'l-Âsâr'ı”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, sayı 51, s.259-274.

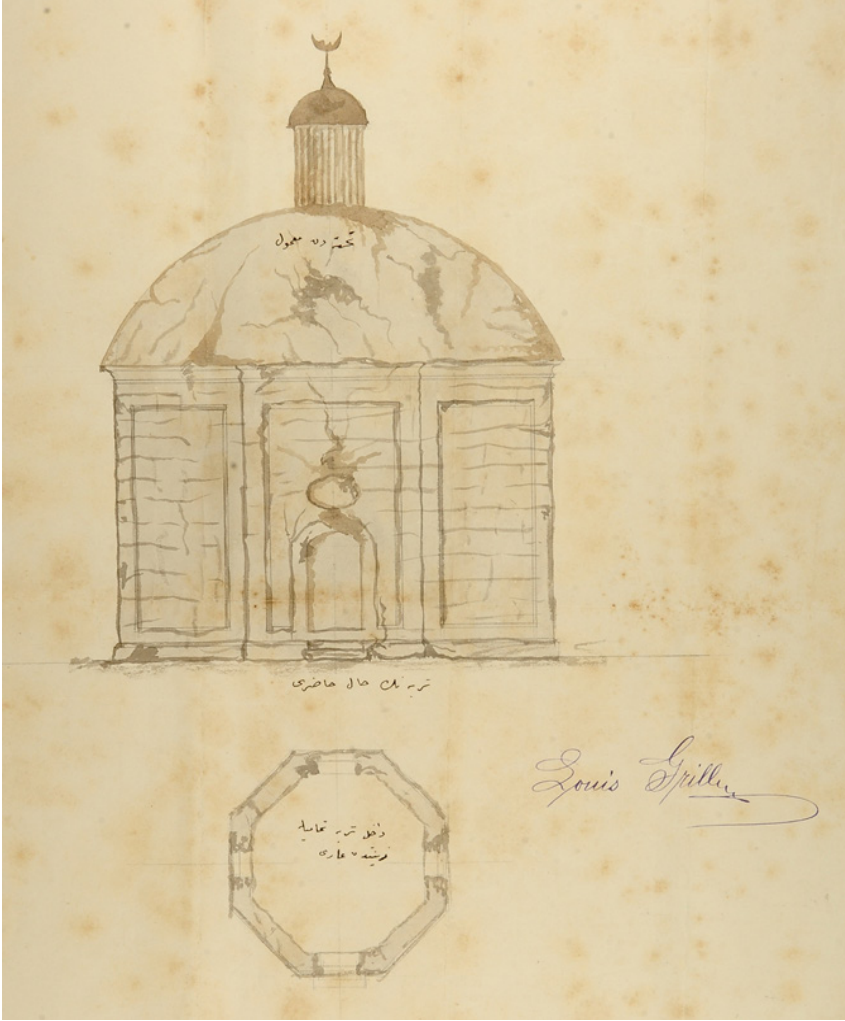
- Erdem, Tahir. (1935). “Gül Baba”, *Isparta Halkevi Dergisi*, C. 2, Isparta, s. 268-271.
- Evliyâ Çelebi. (2004). *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi*, Haz: Seyit Ali Kahraman, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Eyice, Semavi. (1996). “Gülbaba Tekkesi ve Türbesi” Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, c.14, s.228-230, İstanbul: TDV Yayınları.
- Fahreddin Rumbeyoğlu. (1912). “Gül Baba”, *Târih-i Osmanî Encümeni Mecmuası*, cilt: III, sayı: 15, sayfa: 962-965, İstanbul, 1328 [1912].
- . (1913). “Macaristan’da Bazı Âsâr-ı Osmâniyye”, *Târih-i Osmanî Encümeni Mecmâası*, cilt: IV, sayı: 22, sayfa: 1391-1400, İstanbul, 1329 [1913].
- İbrahim Peçevî (1283) *Tarih-i Peçevî*, İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- İntizâmî (2020) *Tuhfetü'l-İhvân XVI. Yüzyıldan Bir Kâtibin Sergüzeşti*, Yayına Hazırlayanlar Cihan Okuyucu ve Sadık Yazar, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Kaplan, Doğan. (2018). “Bir Bektaşî Kaynağı Olarak Veli Baba Menâkıpnâmesi”, *IV. Uluslararası Alevilik ve Bektaşîlik Sempozyumu Bildirileri*, 1. Cilt, s.765-789.
- Kiel, Machiel. (1977). “Güney Romanya’da Sarı Saltık’ın Çalışmaları ve Doğu Bulgaristan’da Erken Bektaşîlik Merkezi Üzerine Tarihsel Önem Taşıyan Notlar”, *Hacı Bektaş Veli Bildiriler Denemeler Açıkoturum*, Ankara: Hacıbektaş Turizm Derneği Yayınları.
- Kovács, Gergő Máté ve Rabb, Péter (2020) “The Dimensions of the Two Remaining Türbes in Ottoman Hungary: Contributions to the Methods of Ottoman Construction Practices in the Sixteenth Century”, *Megaron*, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-Dergisi, Sayı 15, s.230-239.
- Köksal, Osman. (2003). “Sultan Aziz’in Avrupa Seyahati Dönüşü Münasebetiyle Yapılan Kutlamalar ve Bir Manzum Tarihçe”, *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt 4, sayı: 1, Haziran 2003, s. 117-134.
- Lászay, Judit. (2015). *Report on the wall exploration linked to the archeological excavation preceding the restoration of Gül Baba’s Turbe at 14 Mecsek Street*, Budapest II., September 2015, Forster Központ.
- Mehmed Süreyyâ. (1996). *Sicill-i Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye*, Haz: A. Aktan, A. Yuvalı, M. Hülâgü, İstanbul: Sebil Yayınevi.
- Naîfî Mehmed Efendi. (2019). *Cevâhiru'l-Menâkıb*, Haz. İbrahim Pazan, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

- Noyan, Bedri. (1993). *Veli Baba Menakıbnamesi*, İstanbul: Can Yayınları.
- Pintér, Tamás. (1992). *Budapest Gül Baba Türbe*, Kartográfiai Vállalat, Budapeşte.
- Saral, İsmail Tosun. (2004). “Tarih Sürecinde Gül Baba Türbesinin İçine Genel Bir Bakış”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 2004, cilt: IX, sayı: 30, s. 193-212.
- Tasvîr-i Efkâr*. (1915). “Budapeşte’de Evliyâ-i İslâm’a Hürmet”, Sayı 1491, 21 Şaban 1333, 4 Temmuz 1915, s.2.
- Taşğın, Ahmet. (2012). *Klasik Kaynaklarda Heterodoks Dervişler ve Heterodoksi*, İstanbul: DBY Yayınları.
- Tığlı, Fatih. (2020) *Türk Edebiyatında Şehrengizler*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul.
- Uçman, Abdullah. (2012). “Gül Baba Üzerine Ahmed Hikmet’ten Rıza Tevfik’e Bir Mektup”, *Macar-Türk İlişkileri Üzerine Makaleler Macar Kardeşler*, Ed. Yeliz Okay, İstanbul: Doğu Kitabevi, 2012, s.73-79.
- Ürekli, Bayram ve Baş, Ali. (1994). “Veli Baba ve Senirkent Uluğbey’deki Manzumesi”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 9-10, 1994, s.139-217.
- Yılmaz, Mehmet Emin. (2015). *Sigetvar’da Türk Mimârîsi*, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.
- Yılmaz, Mehmet Emin ve Günel, Gökçe. (2016). “Sâhib’ül-Hayrât Makbûl (Sokollu Mustafa Paşa”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, Sayı 38, Güz 2015, Ankara, s. 219-252.
- Yılmaz, Mehmet Emin. (2020). *Kiliseye Çevrilen Türk Eserleri / The Turkish Monuments Converted into Churches*, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.
- . (2020a). “Macaristan’daki Gül Baba Türbesi Hakkında Bazı Notlar”, *Millî Mecmûa*, Türk Düşüncesi II: Osmanlılar, S.17, Kasım-Aralık 2020, s.153-166.

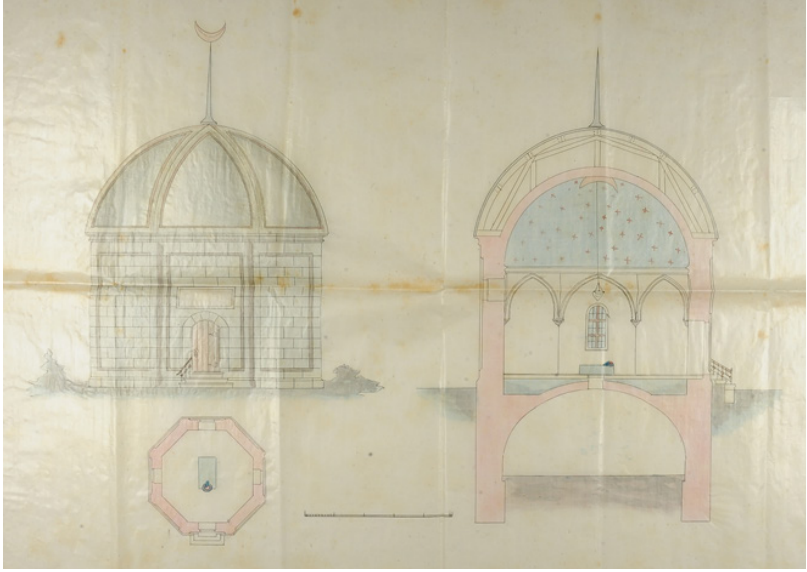
Ekler

Şecere: Veli Baba Menakıbındaki şecerede Gül Baba'nın zikredildiği bölüm (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türk Kültürü Açısından Hacı Bektaş-ı Veli Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi arşivinden alınmıştır.)

Çizim 1: Mimar Lajos Grill imzalı Gül Baba Türbesi'nin hâl-i hazırı, rölövesi A (BOA İ.HR 295/18651) Rölöve çizimlerinde çatı üzerinde tahtadan mamul, plan içinde de dâhil-i türbe tamamıyla ziynetten ârî notu yazılıdır.

Çizim 2: Mimar Lajos Grill imzalı Gül Baba Türbesi'nin tamir sonrası görüntüsü (restorasyon projesi) (BOA İ.HR 295/18651)

Fotoğraf 1: Ahmed Hikmet Bey'in Yusuf Akçura'ya Peşte'den yolladığı Gül Baba resimli kartpostal – 1915 (Mehmet Emin Yılmaz arşivi)

Fotoğraf 2: Gül Baba Türbesi'nin iç mekânını gösteren 1970'lere ait kartpostal (Mehmet Emin Yılmaz arşivi) Bu resimde görülen şamdanlar, sehpa, buhurdan ve sandukadaki tâc günümüzde Gül Baba Müzesi'nde teşhir edilmektedir (Bkz. Fotoğraf 1).

Fotoğraf 3: Ahmed Hikmet Bey'in talebiyle İstanbul'dan gönderilen şamdanlar, rahle, sehpa ve buhurdan günümüzde Gül Baba Müzesi'nin 4. salonunda teşhir edilmektedir. (2018, Mehmet Emin Yılmaz)

Fotoğraf 4: Mimar Kemâleddin Bey'in yaptığı onarım sonrasında Gül Baba Türbesi (Lászay 2015:11),

Fotoğraf 5: 1962 senesinde Gül Baba Türbesi iç mekânı (Lászay 2015:23) Kubbe eteğinde sıvaların sökülmediği kısımlarda Mimar Kemâleddin Bey tarafından yapılan kalemîşleri görülmektedir. Sanduka ile parmaklık arasında muhtemelen Kemâleddin Bey'in tasarımı olan revzenler hiçbir zaman yerlerine asılamamıştır. Sandukanın başucundaki levha hattat Naili'ye ait olup 2018'deki onarımında tekrar türbe duvarına asılmıştır.

Fotoğraf 6: Yukarıdaki fotoğrafta görülen kalemîşi süslemelerden ayrıntı

Fotoğraf 7: Gül Baba Türbesi'nin genel görünüşü (2018, Asır Proje Arşivi)

Fotoğraf 8: Gül Baba Türbesi'nin iç mekânı (2018, Asır Proje Arşivi)